

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALMIŞ ÇOCUKLARIN AKRAN İLİŞKİLERİ DEĞİŞKENLERİNİN 5 VE 6 YAŞTA İNCELENMESİ: İKİ YILLIK BOYLAMSAL ÇALIŞMA*

Hülya GÜLAY OGELMAN**

Hatice ERTEN SARIKAYA***

ÖZET

Araştırmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezindeki özel anaokulu, Tavas ve Serinhisar ilçelerindeki 2 bağımsız anaokuluna devam etmiş, 5 ve 6 yaş grubundan 78 çocuk ve 7 anaokulu öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ve Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği kullanılmıştır. Veri toplama süreci aynı örneklem grubuna ölçeklerin bir yıl ara ile iki kere uygulanmasıyla gerçekleşmiştir. Okul öncesi öğretmenleri “Çocuk Davranış Ölçeği, Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği”ni her çocuk için her uygulama döneminde bir defa doldurmuştur. Araştırmanın ilk verileri 2011’in mayıs ayında, ikinci veriler ise bir yıl sonra 2012’nin mayıs ayında doldurulmuştur. Verilerin analizinde okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediğini incelemek için ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Araştırmanın genel sonuçlarına göre, okul öncesi eğitimi almış çocukların saldırganlık düzeyleri, sosyal olmayan davranış düzeyleri, korkulu-kaygılı olma düzeyleri, dışlanma düzeyleri ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri 6 yaşta düşüş göstermekte iken olumlu sosyal davranış düzeyleri 6 yaşta artış göstermektedir. Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkilerine bağlı değişkenler 5 ve 6 yaşta değişiklik göstermektedir. Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkilerine bağlı değişkenlerden saldırganlık düzeyi, olumlu sosyal davranış düzeyi, sosyal olmayan davranış düzeyi, korkulu-kaygılı olma düzeyi, dışlanma düzeyi ve akran şiddetine maruz kalma düzeyi 5 ve 6 yaşta sabit kalmamış düşüşler ve artışlar göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Akran İlişkileri, Okul Öncesi Eğitimi, Boylamsal Çalışma.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç.Dr. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, El-mek: hgulay@pau.edu.tr

*** Okul Öncesi Öğretmeni, Bilim Uzmanı-MEB, El-mek: erten_hatice@hotmail.com

INVESTIGATION OF VARIABLES OF PEER RELATIONSHIPS OF CHILDREN RECEIVING PRESCHOOL EDUCATION IN AGES 5 AND 6: A TWO-YEAR LONGITUDINAL STUDY

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine whether variables of peer relationships of children who attend preschool education significantly change in ages 5 and 6 or not. The sample group of the study consisted of 78 children aged 5 and 6, who attended a private kindergarten in the city center of Denizli and 2 independent kindergartens in Tavas and Serinhisar districts in the school year of 2010-2011, as well as 7 preschool teachers. Ladd and Profilet Child Behavior Scale and Peer Victimization Scale were used in the study. The data collection process was performed by applying the scales on the same sample group once in 2011 and once in 2012. Preschool teachers filled out the "Child Behavior Scale and Peer Victimization Scale" once for each child during each application period. While the first data of the study were collected in May of 2011, one year later the second data were collected in May of 2012. One way analysis of variance (ANOVA) was used for the correlated samples in the data analysis in order to examine whether variables of peer relationships of children attending preschool education significantly change in ages 5 and 6 or not.

According to the general results of the study; while aggression levels, asocial behavior levels, anxious-fearful levels, exclusion levels and peer victimization levels of preschool children decrease at the age of 6, their prosocial behavior levels increase at the age of 6. Variables of peer relationships of children who received preschool education vary in ages 5 and 6. Aggression levels, prosocial behavior levels, asocial behavior levels, anxious-fearful levels, exclusion levels and peer victimization levels, which were among peer relationship variables of children who received preschool education, did not remain stable in ages 5 and 6 and showed decreases and increases.

Key Words: Peer Relationships, Preschool Education, Longitudinal Study.

Giriş

Akran ilişkileri, çocukların sosyal ortamlarda bilgi alışverişine girip bilgilerini sınamalarına olanak tanınması, sosyal, bilişsel duygusal ve fiziksel gelişimi desteklemesi, sosyal destek sağlaması, duygusal destek işlevi görmesi gibi nedenlerden ötürü çocuklar açısından önemlidir (Erwin, 2000). Ayrıca ilk defa okul ortamıyla tanışan çocuk için, okula uyum sağlamada akran ilişkilerine ihtiyaç vardır.

Birçok kaynakta akran ilişkilerinin kazanılması erken çocukluk döneminin gelişim görevleri arasında belirtilmiştir. Akran ilişkileri çocuğun akranlarıyla etkileşimini ifade etmektedir. Okul öncesi dönemde çocuk ilk defa ev ortamından ayrılıp akranlarının olduğu bir ortama girer. Böylece akran ilişkileri düzenli ve daha yoğun olarak yaşanır. Bu dönemde aile ilişkileri çocuğun

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

yaşamında etkili olmaya devam etmekle birlikte, akranlar da çocuk için sosyal sistem içinde ikincil düzeyde önemli olmaya başlamaktadır (Beyazkürk vd, 2007: 15).

Akran ilişkileri çocuğa birçok beceri kazandırır. Akranlar çocukların kendi kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olurlar. Çocuklar bu ilişkiler içinde kendileri hakkında geri bildirim alır, böylece kendileri hakkında algılar oluştururlar. Eşitliğe dayanan bu ilişkilerde, çocukların sosyal rollerine, konumlarına ve cinsel kimliklerine uygun davranışlar belirlenir (Rowley vd, 1998). Akran ilişkileri, çocukta güven duygusunun oluşması, çocukların sosyal bilgi alışverişine girip bilgilerini sınamalarına olanak tanıması, sosyal bilişsel gelişmeyi artırması, sosyal destek sağlaması, duygusal destek işlevi görmesi gibi nedenlerden ötürü çocukların sosyal, duygusal, bilişsel gelişimleri açısından önemlidir (Erwin, 2000). Ayrıca çocuklar akranlarıyla, yalnızca eşit ilişkilerde öğrenebilecek yeni beceriler kazanırlar. Bilişsel ve empati becerileri gelişir; işbirliği ve rekabet içeren etkinliklere katılmayı öğrenirler. Kazandıkları bu beceriler, onların diğer insanlarla uyum içinde yaşamalarını sağlar (Çetin, Alpa-Bilbay ve Albayrak-Arın, 2003). Akran ilişkileri, bilişsel açıdan, okula uyumun, akademik hazır oluşun (Ladd, Kochenderfer and Goleman, 1997), akademik motivasyonun ve başarının (Chen, Chang, He and Liu, 2005; Mendez, Fantuzzo and Cicchetti, 2002) ileriki yıllardaki psikolojik sağlığın önemli belirleyicilerindedir (Denham, 2003). Sonuç olarak okul öncesi dönemde akran ilişkileri gelişim açısından büyük önem taşımaktadır. Çocukların olumlu akran modelleriyle birlikte öğrenme süreçleri, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimleri desteklenebilmektedir.

Çocukların mizaçları ile aile içindeki ilişkilerin akran ilişkilerine etkisinin incelendiği bir araştırmada (Polenski, 2001), 5 yaşında 233 çocuk ve anneleri yer almıştır. Araştırmaya göçmen ve düşük gelir düzeyine sahip aileler katılmıştır. Araştırma 3 yıl boyunca devam etmiş, çocuklar 5-8 yaşları arasında belli aralıklarla ev ziyaretleri, telefon görüşmeleri ve okuldaki gözlemlerle izlenmişlerdir. Araştırmanın sonuçları, çocukların annelerine bağlanma stilleri ile dışa yönelik davranış problemleri, sosyal yeterlikleri akran ilişkileri arasında ilişki bulunmuştur. Kardeş ilişkilerinin akran ilişkileri üzerinde etkisine rastlanılmamıştır. Dışa yönelik davranışlarla, sosyal yeterlik arasında ilişki bulunmuştur. Aile içindeki konumda anneler tarafından sevilmeyen olarak ifade edilen çocukların ve özellikle erkek çocukların akran ilişkilerinde problemler yaşadıkları belirlenmiştir.

Lindsey ve Colwell (2003) tarafından 43-82 ay arası, 44 anaokuluna devam eden çocuk ile 2 yıl boyunca yapılan araştırmada, çocukların duygusal yeterlilikleriyle akran ilişkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre çocukların duygusal yeterliğe ait becerileri (duygusal düzen, duyguları anlama) akranlarıyla kurdukları ilişkilerin duygusal boyutunu etkileyebilmektedir. Duygusal yeterliğe sahip çocukların başkalarına yardım amaçlı sosyal davranışlar sergiledikleri ve akranlarıyla işbirliğine dayalı oyunlar oynadıkları belirlenmiştir.

Beş buçuk yaşındaki 133 kız ve 134 erkek çocuğun anaokulundan, ilköğretim 4. sınıfa dek izlendiği araştırmada (Schrepferman vd, 2006), akran ilişkileri ile depresyon arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlarda, anaokulunda akranlarla etkileşimin, yakınlığın, çocukları ileriki yıllarda depresyondan koruyucu bir faktör olduğu belirlenmiştir. Akranlarla yakın ilişkilerin, destek, sosyal beceri gelişimi ve güven duygusunu sağladığı ortaya konulmuştur. Akranlarla olumsuz etkileşimlerin de özellikle kızlarda depresyon riskini arttırabildiği görülmüştür.

Okul öncesi dönem çocukları için akran ilişkilerinin yakından incelenmesi ve çocukların bu değişkenler açısından desteklenmesi oldukça önemlidir. Ladd vd, (1988) okul öncesi dönem çocukların akran ilişkileri ve oyun davranışlarını inceledikleri çalışmalarında, okul öncesi yıllar boyunca kurulan olumlu akran ilişkilerinin, anasınıfında uyumla ilişkili olduğu aynı zamanda ilköğretim döneminde de akademik başarının önemli bir yordayıcısı olduğu belirtmektedir. Bu konularla ilgili yurt dışında boylamsal çalışmalar yapılmıştır. Yurt içinde yapılan çalışmalar son

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

yıllarda artmakta ancak yeterli düzeye ulaşmamıştır (Polenski, 2001; Lindsey ve Colwell, 2003; Schrepferman vd, 2006; Ladd vd, 1988)

Buradan yola çıkarak, araştırmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, örneklem grubundaki akran ilişkilerine bağlı değişkenler, iki eğitim-öğretim yılında, öğretmen görüşlerine dayalı olarak izlenmiştir.

Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

Okul öncesi eğitim almış çocukların saldırganlık düzeyleri 5 ve 6 yaşta farklılık göstermekte midir?

Okul öncesi eğitim almış çocukların olumlu sosyal davranış düzeyleri 5 ve 6 yaşta farklılık göstermekte midir?

Okul öncesi eğitim almış çocukların sosyal olmayan davranış düzeyleri 5 ve 6 yaşta farklılık göstermekte midir?

Okul öncesi eğitim almış çocukların korkulu-kaygılı olma düzeyleri 5 ve 6 yaşta farklılık göstermekte midir?

Okul öncesi eğitim almış çocukların dışlanma düzeyleri 5 ve 6 yaşta farklılık göstermekte midir?

Okul öncesi eğitim almış çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeyleri 5 ve 6 yaşta farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bu çalışma boylamsal bir araştırmadır. İlişkisel tarama yöntemi, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2009: 81). Boylamsal araştırmada, zamansal gelişim ya da değişimi belirlenmek istenen değişken, aynı eleman ya da birimler üzerinde, belli bir başlangıç noktasından alınarak, sürekli olarak ya da belli aralıklarla gözlenir. Derinliğine ve genişliğine kapsamlı gözlemlerin yapılmak istendiği durumlarda, özellikle uygun bir yaklaşımdır (Karasar, 2009: 80).

Evren

Araştırmanın evreni, 2010-2011 eğitim öğretim yılında Denizli ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ile ilköğretim okullarının anasınıfları ve özel anaokullarına devam eden 5-6 yaş çocuklar ve öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezindeki özel anaokulu, Tavas ve Serinhisar ilçelerindeki 2 bağımsız anaokuluna devam etmiş, 5 ve 6 yaş grubundan 78 çocuk (39 kız, 39 erkek) ve 7 anaokulu öğretmeni oluşturmuştur. Örneklem grubu belirlenirken basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit rastgele örnekleme yönteminde; evreni oluşturan her birimin örnekleme içinde yer alma olasılığı eşittir. Başka bir deyişle her birim eşit seçilme şansına sahiptir ve bir birimin seçimi diğerinin seçilmesini etkilememektedir (Altunışık vd, 2005). Okul öncesi eğitim kurumlarının listesinden kura yöntemi ile il merkezinden iki ilköğretime bağlı anasınıfı, bir özel anaokulu ve Tavas ile Serinhisar ilçelerinden yine kura ile iki bağımsız anaokulu seçilmiştir. Tavas ve Serinhisar ilçeleri de kura ile seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Veri toplama sürecinde okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla “Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” ve “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” kullanılmıştır.

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği; 1996’da öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda, okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçeğin başında, ölçeğin doldurulmasıyla ilgili yönerge bulunmaktadır. Tüm maddeler “Uygun Değil”, “Bazen Uygun”, “Tamamen Uygun” ifadeleriyle öğretmenler tarafından değerlendirilmektedir. Ölçek Gülay tarafından 2008’de Türkçe’ye uyarlanmıştır.

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği altı alt ölçekten oluşmaktadır. Akranlarına karşı saldırganlık alt ölçeği 7 maddedir. Bu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .89’dur. Akranlarına karşı yardımcı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek alt ölçeği 10 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .92’dir. Akranlarına karşı asosyal davranışlar göstermek alt ölçeği 7 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .87’dir. Akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma alt ölçeği 9 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .77’dir. Akranları tarafından dışlanma alt ölçeği 7 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .94’tür. Aşırı hareketlilik alt ölçeği 4 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .88’dir. Ölçeğin tamamı 44 maddeden oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğe ait test-tekrar test ölçümlerinin sonuçları doğrultusunda iki ölçüm arasında tüm ölçümlerin zamana karşı değişmezliği ortaya konulmuştur ($r = .99, p < .001$) (Gülay, 2008).

Çocuk Davranış Ölçeği toplam puan üzerinden değerlendirilmemektedir. Ölçeğin alt ölçeklerinin toplam puanları ayrı ayrı kullanılmaktadır. Alt ölçeklerden çıkan toplam puanın yüksekliği, o davranışın çocukta gerçekleşme sıklığını ortaya koymaktadır.

Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği; 1997’de Kochenderfer ve Ladd tarafından 5-6 yaş çocukları için geliştirilen “Akranların Şiddetine Maruz Kalma-Kişisel Değerlendirme Ölçeği”nden yola çıkılarak 2002’de geliştirilen bir ölçme aracıdır. Öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Form, akran saldırganlığının dört tipi (fiziksel, dolaylı, doğrudan ve genel) ile ilgili birer tane olmak üzere dört maddeden oluşmaktadır. Her madde “Hiçbir zaman”, “Bazen”, “Her zaman” ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçek 2008’de Gülay tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği’nin iç tutarlılık katsayısı .79 ($p < .01$) olarak bulunmuştur. Kriter geçerliği olarak ise ölçekten elde edilen sonuçlarla, sosyal davranışlara ilişkin öğretmen değerlendirmeleri, akran reddine ilişkin akran görüşleri, yalnızlık ile ilgili kişisel görüşler arasında anlamlı düzeyde, olumlu yönde ilişki bulunmuştur (Ladd and Kochenderfer-Ladd, 2002). Ölçekten alınan toplam puan çocukların akranlarının şiddetine ne kadar maruz kaldığını ifade etmektedir.

Uygulama

Veri toplama süreci aynı örneklem grubuna ölçeklerin bir yıl ara ile iki kere uygulanmasıyla gerçekleşmiştir. Okul öncesi öğretmenleri “Çocuk Davranış Ölçeği, Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği”ni her çocuk için her uygulama döneminde bir defa doldurmuştur. Araştırmanın ilk verileri 2011’in mayıs ayında, ikinci veriler ise bir yıl sonra 2012’nin mayıs ayında doldurulmuştur. Öğretmenler veri toplama sürecinden önce, araştırma, ölçme araçları hakkında bilgilendirilmişlerdir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediğini incelemek için ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Bulgular ve Yorum

“Okul Öncesi Eğitim Almış Çocukların Saldırganlık Düzeyleri 5 ve 6 Yaşta Farklılık Göstermekte Midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 1. 5 ve 6 Yaşta Çocukların Saldırganlık Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	$\bar{X}$	SS
Saldırganlık birinci ölçüm	78	1.96	3.316
Saldırganlık ikinci ölçüm	78	0.33	0.847

Tablo 2. 5ve 6 Yaşta Çocukların Saldırganlık Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
	493.109	77	6.404	-	-	
Denekler arası	103.391	1	103.391	19.460	.000	
Ölçüm	409.109	77	5.313	-	-	
Hata	1005.609	155	-	-	-	1-2
Toplam						

1: Saldırganlık birinci ölçüm   2: Saldırganlık ikinci ölçüm

Tablo 2.'de okul öncesi eğitim almış çocukların saldırganlık düzeylerinin 5 ve 6 yaşta farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklem için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların saldırganlık düzeylerinin birinci ve ikinci ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(1,77)}=19.460$, $p<.001$]. Saldırganlık düzeylerinin birinci ölçümün ($\bar{X}=1.96$) ortalama puanı ikinci ölçümün ($\bar{X}=0.33$) ortalama puanına göre daha yüksektir.

Bu bulgu okul öncesi eğitimi almış çocukların saldırganlık düzeylerinin 5 ve 6 yaşta değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. 5 yaştaki çocukların saldırganlık düzeyleri 6 yaştaki çocukların saldırganlık düzeylerine göre daha yüksektir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

“Okul Öncesi Eğitim Almış Çocukların Olumlu Sosyal Davranış Düzeyleri 5 ve 6 Yaşta Farklılık Göstermekte Midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 3. 5-6 Yaş Çocukların Olumlu Sosyal Davranış Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	$\bar{X}$	SS
Olumlu sosyal davranış birinci ölçüm	78	9.71	5.725
Olumlu sosyal davranış ikinci ölçüm	78	12.94	4.407

Tablo 4. 5-6 Yaş Çocukların Olumlu Sosyal Davranış Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
	3058.667	77	39.723	-	-	
	407.077	1	407.077	32.620	.000	
Denekler arası Ölçüm	960.023	77	12.480	-	-	
Hata Toplam	4425.767	155	-	-	-	1-2

1: Olumlu sosyal davranış birinci ölçüm 2: Olumlu sosyal davranış ikinci ölçüm

Tablo 4.'de okul öncesi eğitim almış çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin birinci ve ikinci ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(1,77)}=32.620$, $p<.001$]. Olumlu sosyal davranış düzeylerinin birinci ölçümün ($\bar{X}=9.71$) ortalama puanı ikinci ölçümün ($\bar{X}=12.94$) ortalama puanına göre daha düşüktür.

Bu bulgu okul öncesi eğitimi almış çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. 5 yaştaki çocukların olumlu sosyal davranış düzeyleri 6 yaştaki çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerine göre daha düşüktür.

“Okul Öncesi Eğitim Almış Çocukların Sosyal Olmayan Davranış Düzeyleri 5 ve 6 Yaşta Farklılık Göstermekte Midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 5. 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Olmayan Davranış Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	$\bar{X}$	SS
Sosyal olmayan davranış birinci ölçüm	78	1.88	3.141
Sosyal olmayan davranış ikinci ölçüm	78	0.47	1.224

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Tablo 6. 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Olmayan Davranış Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
	547.974	77	7.117	-	-	
	77.564	1	77.564	18.240	.000	
Denekler arası	327.436	77	4.252	-	-	
Ölçüm	979.974	155	-	-	-	1-2
Hata						
Toplam						

1: Sosyal olmayan davranış birinci ölçüm 2: Sosyal olmayan davranış ikinci ölçüm

Tablo 6.'da okul öncesi eğitim almış çocukların sosyal olmayan davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal olmayan davranış düzeylerinin birinci ve ikinci ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(1,77)}=18.240$, $p<.001$]. Sosyal olmayan davranış düzeylerinin birinci ölçümün ($\bar{X}=1.88$) ortalama puanı ikinci ölçümün ($\bar{X}=0.47$) ortalama puanına göre daha yüksektir.

Bu bulgu okul öncesi eğitimi almış çocukların sosyal olmayan davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. 5 yaşındaki çocukların sosyal olmayan davranış düzeyleri 6 yaşındaki çocukların sosyal olmayan davranış düzeylerine göre daha yüksektir.

“Okul Öncesi Eğitim Almış Çocukların Korkulu-Kaygılı Olma Davranış Düzeyleri 5 ve 6 Yaşta Farklılık Göstermekte Midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 7. 5-6 Yaş Çocuklarının Korkulu-Kaygılı Olma Davranış Düzeylerinin Eğitim Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	$\bar{X}$	SS
Korkulu-kaygılı olma davranış birinci ölçüm	78	8.66	3.136
Korkulu-kaygılı olma davranış ikinci ölçüm	78	1.56	1.564

Tablo 8. 5-6 Yaş Çocuklarının Korkulu-Kaygılı Olma Davranış Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
	614.923	77	7.986	-	-	
	1967.410	1	1967.410	29.807	.000	
Denekler arası	755.590	77	9.813	-	-	
Ölçüm	3337.923	155	-	-	-	1-2
Hata						
Toplam						

1: Korkulu-kaygılı olma davranış birinci ölçüm

2: Korkulu-kaygılı olma davranış ikinci ölçüm

Tablo 8.'de okul öncesi eğitim almış çocukların korkulu-kaygılı olma davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların korkulu-kaygılı olma davranış düzeylerinin birinci ve ikinci ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(1,77)}=29.807$, $p<.001$]. Korkulu-kaygılı olma davranış düzeylerinin birinci ölçümün ($\bar{X}=8.66$) ortalama puanı ikinci ölçümün ($\bar{X}=1.56$) ortalama puanına göre daha yüksektir.

Bu bulgu okul öncesi eğitimi almış çocukların korkulu-kaygılı olma davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. 5 yaşındaki çocukların korkulu-kaygılı olma davranış düzeyleri 6 yaşındaki çocukların korkulu-kaygılı olma davranış düzeylerine göre daha yüksektir.

“Okul Öncesi Eğitim Almış Çocukların Dışlanma Düzeyleri 5 ve 6 Yaşta Farklılık Göstermekte Midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 9. 5-6 Yaş Çocuklarının Dışlanma Davranış Düzeylerinin Eğitim Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	$\bar{X}$	SS
Dışlanma davranış birinci ölçüm	78	1.55	1.551
Dışlanma davranış ikinci ölçüm	78	0.30	0.307

Tablo 10. 5-6 Yaş Çocuklarının Dışlanma Davranış Düzeylerinin Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
	407.724	77	5.295	-	-	
Denekler arası Ölçüm	60.314	1	60.314	13.897	.000	
Hata Toplam	334.186	77	4.340	-	-	1-2
	802.224	155	-	-	-	

1: Dışlanma davranış birinci ölçüm 2: Dışlanma davranış ikinci ölçüm

Tablo 10.'da okul öncesi eğitimi almış çocukların dışlanma davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların dışlanma davranış düzeylerinin birinci ve ikinci ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(1,77)}=13.897$, $p<.001$]. Dışlanma davranış düzeylerinin birinci ölçümün ($\bar{X}=1.55$) ortalama puanı ikinci ölçümün ($\bar{X}=0.30$) ortalama puanına göre daha yüksektir.

Bu bulgu okul öncesi eğitimi almış çocukların dışlanma davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. 5 yaşındaki çocukların dışlanma davranış düzeyleri 6 yaşındaki çocukların dışlanma davranış düzeylerine göre daha yüksektir.

“Okul Öncesi Eğitim Almış Çocukların Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeyleri 5 ve 6 Yaşta Farklılık Göstermekte Midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 11. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeylerinin Eğitim Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	$\bar{X}$	SS
Akran şiddetine maruz kalma birinci ölçüm	78	0.28	0.820
Akran şiddetine maruz kalma ikinci ölçüm	78	0.05	0.274

Tablo 12. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeylerinin Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
	29.667	77	0.385	-	-	
	2.077	1	2.077	5.727	.019	
Denekler arası Ölçüm	27.923	77	0.363	-	-	
Hata Toplam	59.667	155	-	-	-	

1: Akran şiddetine maruz kalma birinci ölçüm

2: Akran şiddetine maruz kalma ikinci ölçüm

Tablo 10.'da okul öncesi eğitim almış çocukların akran şiddetine maruz kalma davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların akran şiddetine maruz kalma davranış düzeylerinin birinci ve ikinci ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(1,77)}=5.727$, $p>.005$]. Akran şiddetine maruz kalma davranış düzeylerinin birinci ölçümün ($\bar{X}=0.28$) ortalama puanı ikinci ölçümün ($\bar{X}=0.05$) ortalama puanına göre daha yüksektir.

Bu bulgu okul öncesi eğitimi almış çocukların akran şiddetine maruz kalma davranış düzeylerinin 5 ve 6 yaşta değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. 5 yaşındaki çocukların akran şiddetine maruz kalma davranış düzeyleri 6 yaşındaki çocukların akran şiddetine maruz kalma davranış düzeylerine göre daha yüksektir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın sonuçlarına göre okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkilerine bağlı değişkenler 5 ve 6 yaşta değişiklik göstermektedir. Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkilerine bağlı değişkenlerden saldırganlık düzeyi, olumlu sosyal davranış düzeyi, sosyal olmayan davranış düzeyi, korkulu-kaygılı olma düzeyi, dışlanma düzeyi ve akran şiddetine maruz kalma düzeyi 5 ve 6 yaşta sabit kalmamış düşüşler ve artışlar göstermiştir. Okul öncesi eğitimi almış çocukların saldırganlık düzeyleri, sosyal olmayan davranış düzeyleri, korkulu-kaygılı olma düzeyleri, dışlanma düzeyleri ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri 6 yaşta düşüş göstermekte iken olumlu sosyal davranış düzeyleri 6 yaşta artış göstermektedir. Bulgulara genel olarak bakıldığında, çocukların okul öncesi eğitimi alma sürelerinin ve yaş değişkenlerinin akran ilişkileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Araştırmanın sonuçlarına göre 6 yaşta 5 yaşa göre daha olumlu akran ilişkileri kurulabilmektedir. Akran ilişkileri birçok faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterebilir.

Monks vd, (2002) 4-6 yaş arası İspanyol anaokuluna devam eden çocukların saldırganlık ile ilgili rollerini (saldırgan, şiddete maruz kalan, şiddeti destekleyen, maruz kalanı savunan ve izleyici) incelediği araştırmada, saldırgan çocuklar sosyal açıdan reddedilmiş olarak bulunmuştur. Çocuklar arkadaşlarının %12'sini saldırgan, %13.5'ini akran şiddetine maruz kalan, %29'unu savunucu, %30'unu izleyici olarak tanımlamıştır. Akran şiddetine maruz kalma deneyimleri açısından kızlar ve erkekler arasında farklılık bulunmamıştır. Araştırmada akran şiddetiyle baş etme stratejileri arasında en sık yalan söyleme, arkadaştan yardım isteme, kaçma ve ağlama davranışları görülmüştür.

Schmidt vd, (2002) üç-beş yaş arası anaokuluna devam eden çocukların sosyal gelişimlerini inceledikleri çalışmada, kendini daha az güvende hisseden çocukların daha kaygılı, saldırgan ve anaokulunda sosyal becerilerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Çocukluk döneminde yaşanan akran reddi ile sosyal olmayan davranışlar arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir araştırmada, yüksek seviyede sosyal olmayan davranışlar gösteren erkek çocukların, orta ve düşük seviyede sosyal olmayan davranışlar gösteren erkek çocuklarına göre akranları tarafından reddedilme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Lier vd, 2005).

Araştırmanın bulguları Gülay (2011) tarafından yaş ve cinsiyet açısından 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkilerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırma tarafından desteklenmektedir. Araştırmanın sonucunda; sosyal olmayan davranış, dışlanma, aşırı hareketlilik düzeylerinin yaşa göre farklılık gösterdiği; saldırganlık, olumlu sosyal davranış, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma açısından da cinsiyete göre farklılık bulunmuştur. Erkek çocukların akranların şiddetine maruz kalma düzeylerinin, kız çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Altı yaş çocukları 5 yaşa göre, kız çocukları da erkek çocuklara göre akran ilişkilerinde daha olumlu davranışlar göstermektedir. Çocukların saldırganlık düzeylerinde cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülürken, yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Araştırmada okul öncesi eğitimi almış çocukların korkulu kaygılı olma düzeyleri 6 yaşta 5 yaşa göre daha düşüktür bulgusu Weiss vd, (2001) tarafından yapılan araştırmayla desteklenmektedir. Weiss vd, (2001) anaokulu dönemindeki çocukların kaygı düzeyleri ve olumlu sosyal davranışların etkisinin inceledikleri araştırma için, anaokuluna devam eden 4 yaş çocukları arasından 10 erkek, 10 da kız çocuk seçilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, anaokulu eğitimi, çocukların kaygı düzeyini düşürmekte ve toplumsallaşma davranışının öncüsü olan pek çok yeni davranışı çocuğa kazandırmaktadır.

Yurt dışında okul öncesi dönem akran ilişkileri ile ilgi yapılan boylamsal araştırmalardan beş buçuk yaşındaki 133 kız ve 134 erkek çocuğun anaokulundan, ilköğretim 4. sınıfa dek izlendiği araştırmada (Schrepferman vd, 2006), akran ilişkileri ile depresyon arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlarda, anaokulunda akranlarla etkileşimin, yakınlığın, çocukları ileriki yıllarda depresyondan koruyucu bir faktör olduğu belirlenmiştir. Akranlarla yakın ilişkilerin, destek, sosyal beceri gelişimi ve güven duygusunu sağladığı ortaya konulmuştur. Akranlarla olumsuz etkileşimlerin de özellikle kızlarda depresyon riskini arttırabildiği görülmüştür. Bu açıdan çocukların akran ilişkilerinin erken dönemde izlenmesi ve destek olunması oldukça önemlidir.

Yapılan çalışma, yaşın ve okul öncesi eğitime devam etme değişkenlerinin akran ilişkileri üzerinde olumlu etkisinin olabileceğini göstermektedir. Ancak sonraki çalışmalarda, akran ilişkileri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

üzerindeki etkili değişkenlerin ortaya konulması için akran ilişkileri ile ilgili olabilecek farklı değişkenlerin kontrol altında tutulması gereklidir. Bu çalışmada, etkili olabilecek diğer değişkenlerin (anne baba tutumları, kardeş ilişkileri v.b.) kontrol altında tutulmaması sınırlılıklardan birisidir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı, değişkenlerle ilgili bilgilerin öğretmen görüşleriyle elde edilmesidir. Sonraki çalışmalarda, akran, anne-baba görüşleri, gözlem gibi farklı kaynaklardan bilgi toplanmalıdır. Araştırma, bir yıl ile sınırlıdır. Konu ile ilgili yapılacak boylamsal çalışmalarda, daha uzun sürelerde çocuklar izlenmelidir. Çalışma ilişkisel tarama yöntemiyle sınırlıdır. İleride yapılacak araştırmalarda, deneysel çalışmaların yapılması ve bu çalışmaların sonuçlarının boylamsal olarak izlenmesi önem taşımaktadır.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda, yaş ve okul öncesi eğitime devam etme değişkenlerinin akran ilişkileri üzerinde etkisinin olabileceği görülmektedir. Bu bağlamda, okul öncesi dönem çocukların mümkün olduğunca erken yaşta okul öncesi eğitime başlaması, okul öncesi eğitime devam etme süresinin arttırılmasına yönelik önlemler alınmalıdır. Karma yaş uygulamasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmalıdır. Var olan eğitim kurumlarının fiziksel açıdan kalitesi arttırılmalıdır. Öğretmen adaylarına yönelik eğitim programları gözden geçirilmeli, eksiklikler giderilmelidir. Öğretmenlere yıl boyunca devam eden hizmet içi eğitimler verilmelidir. Ayrıca deneyimli öğretmenlerin koçluk yaparak, yeni öğretmenleri destekleyebileceği uygulamalar geliştirilmelidir. Aile katılımı çalışmaları yaygınlaştırılmalı, geliştirilmelidir. Tüm bu önlemler ve uygulamalar, okul öncesi eğitimin kalitesini, başarısını arttırmayı sağlayacaktır. Başarılı ve kaliteli okul öncesi eğitim uygulamaları, çocukların gelişimlerinin en üst düzeyde desteklenmesi açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- ALTUNIŞIK, R., COŞKUN, R., BAYRAKTAROĞLU, S. ve YILDIRIM, E. (2005). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı, 4.Baskı, *Sakarya Kitabevi*, Sakarya.
- BEYAZKÜRK, D., ANLIAK, Ş. ve DİNÇER, Ç. (2007). Çocuklukta Akran İlişkileri ve Arkadaşlık, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 13-26.
- CHEN, X., CHANG, L., HE, Y. and LIU, H. (2005). The Peer Group as a Context: Moderating Effects on Relations Between Maternal Parenting and Social and School Adjustment in Chinese Children, *Child Development*, 2, 76, 417-434.
- ÇETİN, F., ALPA-BİLBAY, A. ve ALBAYRAK-KAYMAK, D. (2003). Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler: Grup Eğitimi. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- DENHAM, S. A., BLAIR, K.A., DE MULDER, E., LEVITAS, J., SAWYER, K., MAJOR, S. A. and PATRICK, Q. (2003). Preschool Emotional Competence: Pathway to Social Competence?, *Child Development*, 74, 1, 238-256.
- ERWIN, P. (2000). Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık, Çeviren: Osman Akınhay. İstanbul: Alfa Kitabevi.
- GÜLAY, H. (2008). *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- GÜLAY, H. (2011). The Peer Relations of 5-6 Year Old Children in Relation to Age and Gender, *Eurasian Journal of Educational Research*, 43, 107-124.
- KARASAR N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi, 20. Baskı. Ankara: Nobel Dağıtım.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- LADD, G. W., PRICE, J. M. and HART, C. H. (1988). Predicting Preschoolers Peer Status From Their Playground Behaviours and Peer Contacts, *Child Development*, 59, 986-992.
- LADD, G. W., KOCHENDERFER, B. J. and GOLEMAN, C. C. (1997). Classroom Peer Acceptance, Friendship and Victimization: Distinct Relational Systems That Contribute Uniquely to Children's School Adjustment?, *Child Development*, 6, 69, 1181-1197.
- LADD, G. W. and KOCHENDERFER-LADD, B. (2002). Identifying Victims of Peer Aggression from Early to Middle Childhood: Analysis of Crossprevalance of Victimization and Characteristics of Identified Victims, *Psychological Assessment*, 14, 1, 74- 96.
- LIER, P., VITARO, F., WANNER, B., VUIJK, P. and CRIJNEN, A. (2005). Gender Differences in Developmental Links Among Antisocial Behaviour, Friends' Antisocial Behaviour and Peer Rejection in Childhood: Result From Two Cultures, *Child Development*, 4, 76, 841-855.
- LINDSEY, E. W. and COLWELL, M. J. (2003). Preschooler's Emotional Competence Links to Pretend and Physical Play, *Child Study Journal*, 1, 33, 39-53.
- MENARD, S. (1991). Longitudinal Research, Sage Publications.
- MENDEZ, J. L. FANTUZZO, J. and CICHETTI, D. (2002). Profiles of Social Competence Among Low-Income African-American Preschool Children, *Child Development*, 73, 4, 1085- 1100.
- MONKS, C. P., RUIZ, R. O. and VAL, E. T. (2002). Unjustified Aggression in Preschool, *Aggressive Behavior*, 28, 458-476.
- POLENSKI, T. A. (2001). Child Characteristics and Relations in the Family as Predictors of Peer Relationships (Unpublished Doctoral Thesis), *University Of Pittsburg*, USA.
- SCHREPFERMAN, L. M., EBY, J., SNYDER, J., and STROPES, J. (2006). Early Affiliation and Social Engagement with Peers: Prospective Risk and Protective Factors for *Childhood Depressive Behaviors*. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 14, (1), 50-61.
- SCHMIDT, M. E., DEMULDER, E. K. and DENHAM, S. A. (2002). Kindergarten Social-Emotional Competence: Developmental Predictors and Psychosocial Implications, *Early Child Development and Care*, 172, 451-462.
- ROWLEY, S. J., SELLERS, R. M., CHAVOUS, T. M. and SMITH, M. A. (1998). The Relationship Between Racial Identity and Self-Esteem in African American College and High School Students, *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 715-724.
- WEISS, E. M., MACIOLEK, L. C. and REIO, T. G. (2001). The Prevalance of Anxiety and Prosocial Behaviors in Child-Centered and Basic Skills Classrooms, Overhead Project, John Hopkins University.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

